

## ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖЕКЕ КӘСІПКЕРЛЕРГЕ САЛЫҚ САЛУДЫ ЖЕТІЛДІРУДІҢ ЖОЛДАРЫ

Салық-қоғамдағы әлеуметтік әділеттілік пен әлеуметтік жауапкершіліктің деңгейін айқындайтын механизм. Сондықтан қоғам дамуының әр кезеңіне орай салық мәселесі де өзгеріп отырады. Осы тұста басты салықтардың бірі – жеке кәсіпкерлердің төлейтін салықтарына ерекше тоқталғанымыз жөн.

Қазақстанда жеке кәсіпкерлер (ЖК) түрлі салықтар мен жарналарды төлеуге міндетті. Қазақстан Республикасындағы дара кәсіпкерлер үшін салықтардың негізгі құрамдас бөліктеріне мыналар жатады:

1. Бірыңғай салық: ЖК кәсіпкерлік қызмет түріне байланысты есептелетін бірыңғай салық төлеуді таңдай алады. Бірыңғай салық кіріске пайызбен немесе белгіленген сома түрінде төленуі мүмкін.

2. Зейнетақы жарналары: ЖК зейнетақымен қамсыздандыру туралы заңнамаға сәйкес зейнетақы жарналарын төлеуге міндетті.

3. Әлеуметтік жарналар: Жеке кәсіпкерлер еңбекке уақытша жарамсыздық, жүктілік және босану жағдайлары бойынша сақтандыру сыйлықақыларын, сондай-ақ балаларға арналған жәрдемақыларды қамтитын әлеуметтік жарналарды төлеуге міндетті.

4. Қосылған құн салығы (ҚҚС): Егер ЖК айналымы белгіленген шекті деңгейге жетсе, олар өз тауарлары мен қызметтеріне қосылған құн салығын (ҚҚС) төлеу міндетіне тап болуы мүмкін.

5. Жеке табыс салығы (ЖТС): Егер ЖК бірыңғай салығын төлеуді таңдамаса, олар жеке тұлғалардың табысы негізінде салық салу жүйесіне түсуі мүмкін.

6. Жазатайым оқиғалардан міндетті сақтандыру сыйлықақылары: Жазатайым оқиғалардан сақтандыру туралы заңнамаға сәйкес, жеке кәсіпкерлерде жазатайым оқиғалардан сақтандыру сыйлықақыларын төлеуге міндетті [1].

Бұл салықтардың деңгейі мен тәртібі әртүрлі факторларға, соның ішінде кәсіпкерлік қызмет түріне, кірістерге және жеке кәсіпкердің басқа сипаттамаларына байланысты болуы мүмкін. Жеке кәсіпкердің қолданыстағы салық заңнамасын мұқият зерделеуі және салық міндеттемелерін дұрыс есепке алу және төлеу үшін салық мамандарымен кеңесуі маңызды.

Жеке кәсіпкерлерді тіркеу мақсатында салық салынбайтын жылдық жиынтық табыс он екі еселенген ең төменгі жалақы мөлшерінде бекітілген.

Қазақстан Республикасында жеке кәсіпкерлер (ЖК) салық салу саласында бірқатар проблемаларға тап болуы мүмкін. Жеке кәсіпкерлерге арналған салық саласындағы кейбір негізгі мәселелер мыналарды қамтуы мүмкін:

Салық міндеттемелерін орындау үшін шектеулі ресурстар: шағын бизнес, соның ішінде жеке кәсіпкерлер, барлық салық міндеттемелерін орындау үшін қажетті ресурстарды бөлуде қиындықтарға тап болуы мүмкін, бұл айыппұлдар мен салық органдарының мәселелеріне әкелуі мүмкін.

Бухгалтерлік есеп жүргізудегі қиындықтар: бухгалтерлік есепте тәжірибенің болмауы көптеген жеке кәсіпкерлер үшін қиындық тудыруы мүмкін, әсіресе егер олар кәсіби бухгалтер жалдауға мүмкіндігі болмаса.

Осы мәселелерді шешу үшін салық заңнамасына тұрақты шолулар жүргізу, ақпараттың қолжетімділігін қамтамасыз ету және кәсіпкерлерге салықтық есеп саласында қолдау көрсету маңызды. Салық органдары жағынан салық төлеушілермен екі жақтың мүдделерін қамтамасыз ету мақсатында тиімді жұмыс жасалуы керек. Салық төлеушілер салық органдарының қызметкерлерін теріс қабылдамай, оны өзінің әріптесі ретінде тануы керек. Бұл

бизнес климатын жақсартуға және жеке кәсіпкерлер үшін салықты ашық және қолдаушы етуге көмектеседі[2].

Қабылданған кодекстің нормаларын іске асыру экономиканы оңтайландыру мен жанашылдандыруға, отандық және шетелдік өндірушілер үшін бизнесті жүргізуді жеңілдетуге мүмкіндіктер ашады. Жаңа Кодекстің қызмет ету уақыты соншалықты көп болмаса да, ағымдық экономикалық көрсеткіштер салық жүйесін реформалаудағы мақсатқа қол жеткізілгенін көрсетіп отыр.

Сондай-ақ жаңа Салық Кодексінің шегінде электрондық есеп берушілердің саны едәуір артқан. Көрсетілетін қызметтердің сапасын кәсіпкерлік субъектілердің 85%-ы, тұрғылықты халықтың 91%-ы жоғары бағалаған[3].

Мемлекет басшысының бизнесті қолдау және еңбек нарығындағы тұрақтылықты қамтамасыз етуге қатысты тапсырмасын орындау үшін шұғыл шаралар қоржыны әзірленуде, ол жеті негізгі бағытты қамтиды: қолжетімді қаржыландыру, кепілдіктер беру, салықтық ынталандыру, бизнесті тексеруді төмендету және жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету.

Қазақстанда жеке кәсіпкерлер үшін салық жүйесін жетілдіру елдегі кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі Стратегияның негізгі элементі болып табылады. Сонымен, елімізде кәсіпкерлікті дамытуда барлық жағдай жасалып, жеңілдіктер қарастырылған. Мемлекет алдағы уақытта да бизнеске қолдау көрсететіні белгілі. Осылайша, біз бизнеске де, қарапайым халыққа да жүктемені азайтамыз, бұл сайып келгенде экономикалық өсу мен өркендеуге ықпал ететін болады.

#### Әдебиеттер

1. Кодекс РК «О налогах и других обязательных платежах в бюджет (Налоговый кодекс)» практическое пособие.-Алматы: ТОО «Издательство «Норма-К»», 2023. 920с.

2. <https://informburo.kz/kaz/2023-zhyldy-1-atarynan-bastap-saly-tleushlerge-talaptar-zgered.html>

3. <https://dknews.kz/nalogi/2023-zylgy-1-kantardan-bastap-zeke-tabys-salygy-esepteu-kezinde-kiris-tuzetiledi.html>

Махмут І.А., Нурмағанбет А.Н., 1 курс (Қарағанды Бөкетов университеті)

Ғылыми жетекші – э.ғ.м., аға оқытушы Тиштыкбаева А.Ж.

#### ҚАРЖЫ-НЕСИЕ СЕКТОРЫНЫҢ ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМУДАҒЫ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Қаржы-несие секторы Қазақстан Республикасының экономикалық дамуында шешуші рөл атқарады және ел дамуының стратегиялық мақсаттарына қол жеткізуге ықпал ете алады. Қазақстанның стратегиялық дамуындағы қаржы-кредит секторының негізгі басымдықтарының бірі: бұл елдегі шағын және орта бизнесті қолдау, себебі Қазақстандағы шағын және орта кәсіпорындар (ШОБ) ел экономикасында шешуші рөл атқарады және экономикалық өсудің маңызды көзі болып табылады.

Шағын және орта бизнес - бұл ірі корпорациялар мен көп ұлтты компаниялардан ерекшеленетін белгілі бір сипаттамалары бар кәсіпорындар санаты. ШОБ анықтаудың әмбебап стандарты болмаса да, олар әдетте келесі ерекшеліктермен сипатталады: көлемі жағынан ірі корпорациялармен салыстырғанда шағын және орта бизнеске жатады, сонымен қатар шағын және орта бизнесті басқару әдетте ірі корпорацияларға қарағанда икемді және орталықтандырылмаған. Шағын және орта бизнес иелері көбінесе өз кәсіпорындарын басқарудың белсенді қатысушылары болып табылады. Олар өндірісті ұлғайтуға, өткізу нарықтарын кеңейтуге, инновацияларға және ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал етеді [1].